

Л. В. Бочай, Л. С. Галецький

Залізні руди

ЗАЛІЗНІ РУДИ До 3. р. прийнято зараховувати природні мінеральні утворення з вмістом заліза у таких кількостях, при яких його економічно вигідно добувати за сучасних технологічних умов. 3. р. поділяють за генезисом – ендегенні, екзогенні, метаморфогенні; за домінуючим мінералом – бурі залізняка, червоні залізняка (гематитомартитові), магнетит., сидерит. (карбонатні), силікатні; за станом оброблення – сирі, рядові, сортовані, збагачені; за призначенням – доменні, мартенівські, агломераційні. Гол. пром. типи залізоруд. родовищ: родовища залізистих кварцитів і багатих руд, утворених по них; пласт. осадові; скарн. залізорудні; комплексні титаномагнетит.; другорядні: комплексні карбонатит. апатит-магнетит.; залізорудні магно-магнетит.; залізорудні сидерит.; залізорудні та залізомарганцеві оксидні пласт. у вулканогенно-осад. товщах; залізорудні пластоподібні латеритні. Вміст заліза в 3. р. – від 10 до 72 %. Руди з вмістом заліза до 46 % збагачують. За обсягом видобутку 3. р. Україна посідає одне з провід. місць в світі. Світ. розвідані запаси складають бл. 160 млрд т; сумарно розвідані запаси України становлять 28,5 млрд т, забалансовані – 10,8 млрд т, прогнозні – 30,4 млрд т, потенційні – 133,5 млрд т. На території України знаходяться [Криворізький залізорудний басейн](#), [Керченський залізорудний басейн](#), [Кременчуцький залізорудний район](#), [Білозерський залізорудний район](#), [Приазовський залізорудний район](#). Невеликі родовища 3. р. виявлено у Серед. Побужжі. З 73-х відомих наприкінці 20 ст. родовищ нині експлуатують 23. Криворіз. залізоруд. бас. – найбільший залізоруд. р-н і гол. гірн.-видобув. центр України – розташ. на тер. Дніпроп. обл. і являє собою смугу залізистих порід шириною від 2 до 7 км, що простягаються з Пд. на Пн. більш ніж на 100 км уздовж рік Інгулець, Саксагань і Жовта. Пл. бас. 300 км². Широке розповсюдження порід джеспіліт. формації обумовлює наявність у ньому пром. родовищ 3. р., які представлені багатими рудами та рудами, що потребують збагачення (залізисті кварцити). Рудні поклади потуж. від 10 до 100 м групуються в 25 родовищ. Їх розробляють відкритим (80 % від заг. видобутку руди) та підзем. способами. Кар'єрами гол. чином видобувають залізисті кварцити. Глиб. розповсюдження багатих 3. р. у Кривбасі складає понад 3,5 км, глиб. видобутку досягла 850–1300 м. 3. р. Кривбасу використовують для потреб чорної металургії України й експортують в країни далекого та ближ. зарубіжжя. Кременчуц. залізоруд. р-н – на лівому березі Дніпра, в Полтав. обл. Він

містить низку магніт. аномалій, обумовлених залізистими кварцитами, найзначніша – Кременчуц. магнітна аномалія. Залізисті породи криворіз. серії утворюють Кременчуц. синклінорій. Криворіз. серія представлена породами новокриворіз. (амфіболіт.), скелюват. (пісковико-сланцюватої) і гданцев. (залізисто-кременисто-сланцюватої) світ. Гол. залізорудна світа – Саксаганська – простежується як смуга субмеридіонал. простягання бл. 29 км. Її пл. 20 км². Породи криворіз. серії перекриті мезозой-кайнозой. і палеозой. осад. утвореннями. Їх потуж. 0–5 м на Пд. і до 600–650 м на Пн. У пд. частині Кременчуц. залізоруд. р-ну відомі 4 родовища залізистих кварцитів, придатні для відкритих робіт, – Горішньо-Плавнін., Лавриків., Єристів., Біланівське. Їх сумарні розвідані запаси (до глиб. 300–700 м) становлять 4,4 млрд т руди з серед. вмістом заліза 32 %. Запаси Кременчуц. (Галещин.) родовища багатих З. р. (вміст заліза 58,2 %) – 167 млн т. У пн. частині р-ну – Василів., Харченів., Мануйлів. і Броварків. родовища залізистих кварцитів з прогноз. ресурсами для підзем. робіт 11 млрд т. Руду цього р-ну переробляють на концентрат та обкатиші. Його перспективи пов'язані з відпрацюванням руд зі зниженим вмістом заліза. Білозер. залізоруд. р-н розташ. у Запоріз. обл., на пд. схилі УЩ. Р-н шириною 5–20 км простягається в субмеридіонал. напрямі на 65 км, пл. 1,3 тис. км². У його межах – Пн.-Білозер., Пд.-Білозер., Переверзів. родовища. У геол. будові беруть участь метаморфіз. осадово-вулканогенні породи архею, які вміщують пласти залізистих кварцитів потуж. від 60–80 до 200–500 м, що простежуються на декілька кілометрів. До залізистих кварцитів приурочені пластоподібні поклади багатих З. р. потуж. до 100 м. У Білозер. р-ні розвідані запаси З. р. складають 0,7 млрд т з вмістом заліза 60,6 % (40 % – мартенів. багаті руди). У пром. значенні Білозер. р-н – один з найбільших і найперспективніших р-нів в Україні. Приазов. залізоруд. р-н – на Пд. Запоріз. і Донец. обл., у межах пд.-сх. частини УЩ. Він включає Куксунгур., Маріуп., Васинів. і Гуляйпіль. родовища (не експлуатують). Заг. пл. р-ну 360 км². З. р. приурочені до нижньопротерозой. і архей. утворень залізисто-кремнистої формації. Куксунгур. родовище відоме від серед. 19 ст. З. р. – кумінгтоніт-магнетит. і піроксен-магнетит. кварцити – складають пластоподібні поклади. Серед. вміст заг. заліза в рудах 29–31 %, магнетит. – 25–27 %, оксиду фосфору – до 0,12 %, сірки – до 0,02 %. Розвідані запаси З. р. до глиб. 550 м оцінюють в 335 млн т. Рудні поклади Маріуп. родовища потуж. 40–70 м приурочені до брахісинклінал. структур розміром упоперек 900–1800 м. Руди піроксен-магнетит. складу вміщують 32–42 % заг. і 18–40 % магнетит. заліза, 0,03–0,28 % оксиду фосфору, 0,02–0,095 % сірчаного ангідриду. Розвідані запаси З. р. родовища 277,5 млн т. Заг. запаси руд 4-х родовищ Приазов. р-ну – 3,5 млрд т – становлять першочерг. резервну базу чорної металургії України. Родовища З. р. Керчен. залізоруд. бас. (АР Крим) – Камиш-Бурун., Ельтиген-Ортел., Киз-Аульське, Новоселів., Катерлез., Баксин., Пн., Акманай. – приурочені до мульд і прогинів широт. напрямі, що тягнуться на 6–40 км шириною 1,5–13 км. Заг. пл. бас. 250 км². Рудний горизонт приурочений до мор. кімерій. відкладів нижнього пліоцену та представлений пологозалягаючими (1–12°) пластами піщано-глинистих порід з бурими залізняками. Потуж. рудних покладів від 0,5–2 м крайових і до 25–40 м у центр. частинах

мульд. Гол. типи руд – коричневі, які складені гідроферихлоритом, феримонтморилонітом, гідрогетитом. Є табачні лептохлоритові. Коричневі руди утворились у верх. частині пласта внаслідок оксидації табач. руд. Переваж. частині характерна ослітова текстура. Запаси З. р. бас. становлять 1,8 млрд т, зокрема й 560 млн т коричневих руд (з вмістом заліза 37,5 %). Мінерал. потенціал осліт. руд в акваторії Азов. моря складає 5 млрд т. Нині видобуток З. р. тут не здійснюють. Камиш-Бурун. і Ельтиген-Ортел. родовища розробляли кар'єрами з річним видобутком 3,5 млн т коричневих і 2,2 млн т табач. руд (з серед. вмістом заліза 37,5 і 40 % відповідно). Див. також [Залізорудна промисловість](#).

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Железородная база черной металлургии СССР. Москва, 1957;
2. Крутиховская З. А. Глубинное строение и прогнозная оценка Украинской железородной провинции. К., 1971;
3. Белевцев Я. Н., Коваль В. Б., Николаенко В. И. Современные проблемы эндогенного рудообразования. К., 1972;
4. Рудные месторождения СССР: В 3 т. Москва, 1978;
5. Белевцев Я. Н. и др. Железородные месторождения докембрия Украины и их прогнозная оценка. К., 1984;
6. Галецкий Л. С. и др. Железные и марганцевые руды Украины и проблемы их рационального использования. К., 1995;
7. Металічні корисні копалини. К., 2006.

Бібліографічний опис:

Залізні руди / Л. В. Бочай, Л. С. Галецький // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-14768>

